

Maaseudun asuntokysymyksestä

Kirjoittanut *Eino Lähdeoja*.*

Asuntokysymys on maassamme nimenomaan sotien jälkeen muodostunut hyvin keskeiseksi pulmakysymykseksi siitä syystä, että sodissa menetettiin huomattava määrä asuntoja alueluovutusten ja hävitysten johdosta, ja myös siksi, että säännöllinen rakentaminen ja rakennusten huoltaminen oli sodan aikana melkein kokonaan pysähdyksissä. Kun sitäpaitsi rakennustarvikkeiden ja työvoiman puutteen johdosta normaali asunnonrakennustoiminta on päässyt vain hitaasti käyntiin, on sekä asuntojen suoranainen puute että niiden rappeutuminen kaikkein vaikeimpia yhteiskunnallisia epäkohtia myös maamme maaseudulla.

Kun puutteellisten asunto-olojen vahingollinen vaikutus asukkaiden terveydelle, työkyvylle ja hyvinvoinnille on yhä selvemmin alettu tajuta, on asunto-olojen parantaminen tullut viime aikoina kaikkialla sivistyneessä maailmassa entistä suuremman mielenkiinnon kohteeksi. Tämä uusi ajatustapa lähtee siitä, että jokaiselle perheelle olisi saatava kunnollinen asunto ja että yhteiskunnan olisi kaikin keinoin pyrittävä tukemaan varsinkin taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevan kansanosan asuntojen tuotantoa ja niiden huoltoa.

Erityisesti lapset ja kehitysiässä olevat nuoret kärsivät alikuntoisen ja ahtaan asunnon vanhingollisista vaikutuksista. Kosteus,

* Tämä kirjoitus perustuu etupäässä komiteanmietintöön n:o 9 vuodelta 1951 (Maaseudun asunto-olojen parantamiskomitean mietintö), mutta esim. tilastojen suhteen on mietinnön esitystä tässä täydennetty viimeisillä käytettävissä olevilla tiedoilla. Kirjoittaja on toiminut mainitun komitean sihteerinä.

siitä johtuva huono ilma ja sopimaton lämpötila aiheuttavat heidän terveydelleen monenlaisia vaaroja. Sitäpaitsi on tarttuvien tautien leviämiskaava ahtaissa asunnoissa paljon suurempi kuin tilavissa ja kunnollisissa asunnoissa. Useissa tutkimuksissa, joista mainittakoon Väestöliiton eräissä Kuopion läänin kunnissa kesällä 1945 suorittama, on todettu, että nimenomaan maaseudun vähäväkisissä perheissä, joissa lapsilukukin on suurin, myös asunnot ovat säännöllisesti huonoimmat. Täten väestönlisäys tapahtuu juuri niissä perheissä, joiden asunto-oloissa ovat suurimmat epäkohdat. Kansan hyvinvoinnin kannalta on siis mitä tärkeintä, että määrätietoisesti pyritään asunto-oloja parantamaan ja asumistiheyttä vähentämään sekä luomaan sellaisia koteja, jotka pystyvät kasvattamaan terveitä, työkykyisiä ja vastuuntuntoisia kansalaisia. Myös varsinaisella maaseudulla on asunto-olojen parantamistoimintaa pyrittävä määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti tehostamaan.

Maaseudun asunto-olojen kehityksestä 1900-luvulla.

Tilattoman väestön alakomitean tutkimus vuodelta 1901. Ensimmäinen kaikkiiin asuntoihin kohdistuva tutkimus maaseudulla suoritettiin aikanaan professori *Hannes Gebhardin* johdolla ns. tilattoman väestön alakomitean toimesta. Tämä maaseudun asunto-oloja koskeva tilastollinen selvitys suoritettiin yhteiskuntataloudellisia olosuhteita maalaiskunnissa koskevan yksityiskohtaisen tiedustelun yhteydessä, ja se kohdistui maaseudun asunto-oloihin vuonna 1901. Tästä perustavaa laatua olevasta tutkimuksesta on syytä mainita tärkeimpiä numerotietoja.

Mainitussa tutkimuksessa todettiin, että maalaiskunnissa oli asuntoja kaikkiaan 391 950 ja niissä yhteensä 902 623 asuinhuonetta. Sellaisia ruokakuntia, joilla oli oma asunto, oli 51 % ja sellaisia, jotka asuivat vuokra-asunnoissa, 31 % sekä ilman erityistä asuntoa olevia 18 %. Erityisen selvän kuvan silloisista asunto-oloista antaa tilasto asuntojen huoneluovasta. Asunnoista oli nimitäin 41 % yhden huoneen käsittäviä ja 30 % sellaisia, joissa oli

kaksi huonetta, sekä 29 % sellaisia, joissa oli huoneita enemmän kuin kaksi. Asumistiheys, so. asukasluku asuinhuonetta kohden (mukaanluettuina myös keittiöt), oli ko. tutkimuksen mukaan 2.4.

Edellä esitetyt tilastotiedot antavat kuvan siitä, miten alkeellisia asunto-olot maaseudulla olivat vuosisadan vaihteessa. Tutkimukset laskivat myös perustan niille toimenpiteille, jotka jo mainitun selvityksen jälkeen pantiin alulle ja joiden tarkoituksena oli maaseudun asunto-olojen parantaminen. Varsinaisiin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin nämä pyrkimykset johtivat kuitenkin vasta myöhemmin, maamme itsenäisyyden aikana, jolloin asunto-olojen parantaminen maaseudulla oli aluksi kiinteästi yhdistetty asutustoimintaan.

Tutkimukset vuosilta 1919—1936. Tilattoman väestön alakomitean tutkimuksen jälkeen on useassa eri yhteydessä saatu maaseudun asunto-oloista selvityksiä. Näistä mainitakoon sosiaaliministeriön tilastollisen osaston tohtori *Emil Hynnisen* johdolla toimeenpanema maataloustyöväen asunto-oloja selvittelevä tutkimus, joka on osa tämän yhteiskuntaryhmän oloja käsittelevästä yleistutkimuksesta. Ko. selvityksessä todettiin, että tutkituista asunnoista oli 40 % yhden huoneen ja 60 % kahden tai useamman huoneen asuntoja, joten asunto-olot eivät tunnu maataloustyöväen keskuudessa parantuneen Gebhardin tutkimuksen jälkeen.

Toinen maataloustyöväen asunto-oloihin kohdistuva tutkimus suoritettiin vuonna 1925 sosiaaliministeriön sosiaalisen tutkimustoimiston toimesta. Tässä tutkimuksessa sovellettiin edustavaa menetelmää, ja se kohdistui 60 kuntaan eri osissa maata. Sen tarkoituksena oli nimenomaan selvittää, mikä osa maataloustyöläisistä asui isännän omistamissa, mikä omissa ja mikä taas vuokra-asunnoissa.

Tietoja maaseudun asunto-oloista on niinkään saatu mm. tuberkuloositutkimusten yhteydessä, ja professori *Severi Savonen* on asunnontarkastuksissa saatujen numeroiden perusteella laatinut tilastollisia yhdistelmiä, jotka koskevat asunto-oloja 145 maa-

laiskunnassa. Nämä tutkimukset kohdistuivat lähinnä vuosiin 1927—28. Tässä yhteydessä tutkituista asunnoista oli 34 % yhden huoneen ja 66 % kahden tai useamman huoneen asuntoja. Liian ahtaita eli henkeä kohti pienemmän kuin 15 m³:n ilmamäärän sisältäviä oli tutkituista asunnoista 55 %.

Agronomi *Erkki Kinnusen* johdolla vuonna 1936 suoritettu tutkimus palstaviljelijäperheistä eli perheistä, jotka olivat kunnan huoltoavustuksen varassa tai aivan avustuksen rajoilla, antaa myös selvitystä maaseudun vähäväkisten asunto-oloista. Koska viljelyspalstatoimintaa on harjoitettu pääasiassa Kuopion ja Oulun läänissä sekä jossakin määrin Mikkelin läänissä, tämä tutkimus kohdistui pääasiassa varallisuudeltaan heikoiksi tunnettuihin maan pohjois- ja itäosiin. Tutkimus antoi selvän kuvan siitä, että ko. heikossa taloudellisessa asemassa olevat perheet ovat verraten suuria, sillä niihin kuului tutkimuksen mukaan keskimäärin 6.32 henkeä. Palstaviljelijäperheiden asunnoista oli 57 % yhden huoneen, 38 % kaksi huonetta ja vain 5 % yli kaksi huonetta käsittäviä asuntoja. Kunnoltaan asunnoista oli huonoja 36 %, keskin kertaisia 54 % ja hyviä vain 10 %. Asumistiheys palstaviljelijöiden keskuudessa oli 4.4, joten näiden perheiden asunnot olivat erittäin ahtaasti asuttuja.

Kuten edellä esitetystä on ilmennyt, ovat vuosina 1919—1936 suoritettut asunto-olojen tutkimukset kohdistuneet maaseudun vähäväkisten asuntoihin eivätkä siis anna keskimääräistä kuvaa maaseudun asunto-oloista. Ne selvittävät kuitenkin osaltaan myös, miten vaikean yhteiskunnallisen ja sosiaalisen epäkohdan maamme taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevien perheiden asunto-olot itsenäisyyskautena muodostivat.

Maaseudun asuntokomitean tiedustelu vuodelta 1937. Tärkein maaseudun asunto-oloja käsittelevä selvitys vuonna 1901 suoritettujen tutkimusten jälkeen on maaseudun asuntokomitean vuonna 1937 suorittama selvitys. Tämä tiedustelu pantiin toimeen kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa suoritettiin ns. alustava asuntotutkimus, joka kohdistui nimenomaan omassa asunnossa asuvien pienviljelijäin ja palkkatyöntekijäin

asunto-oloihin, ja toisessa ns. edustava tutkimus, jonka tarkoituksena oli selvittää asunto-oloja yleensä koko maaseudulla.

Tutkittavia kuntia oli tässä selvityksessä kaikkiaan 56, ja näissä tutkittiin kaikki asunnot. Kuntien valinta suoritettiin niin, että ne jakaantuivat mahdollisimman tasaisesti yli koko maan ja suhteellisesti eri läänien osalle, ja niiden joukossa olivat edustettuina eri tyyppiset maalaiskunnat. Selvityksessä saatiin eräitä hyvinkin mielenkiintoisia tuloksia, joista mainittakoon seuraavaa.

Tutkimus käsitti kaikkiaan 36 734 asuntoa. Näistä 71 %:ssa asui asunnon omistaja ja 29 %:ssa vuokralainen. Asunnoista oli yhden huoneen käsittäviä 26 %, 2 huonetta sisältäviä 38 % ja yli kaksi huonetta käsittäviä 36 %. Asumistiheys oli 1.8 henkeä huonetta kohti. Yleiskuntonsa puolesta jakaantuivat asunnot siten, että niistä oli hyviä 25 %, keskinkertaisia 54, huonoja 18 ja asumiseen kelpaamattomia 3 %.

Verrattaessa vuosina 1901 ja 1937 suoritettuja tutkimuksia havaitaan, että maalaiskuntien asunto-oloissa on nimenomaan asuntojen hallintasuhteissa, huoneluvussa ja asumistiheydessä tapahtunut huomattavaa edistymistä. Tämä johtuu osaksi siitä, että tilattoman väestön alakomitean ehdotukset aiheuttivat eräitä toimenpiteitä maaseudun asunto-olojen parantamiseksi, ja ennen kaikkea itsenäisyytemme alkuaikoina suoritetusta torppien ja mäkitupa-alueiden itsenäistämisestä, mikä oli omiaan edistämään asuntojen perusteellista korjaamista ja uusimista niiden keskuudessa, jotka saivat torppansa tai mäkitupa-alueensa itsenäisiksi.

Tutkimukset vuoden 1937 jälkeen. Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen vuonna 1938 toimeenpaneman puunkäyttötutkimuksen yhteydessä kerääntyneestä aineistosta on prof. Antti Mäki suorittanut selvityksen maatalouden rakennusoloista Suomessa vuonna 1938. Tässä tutkimuksessa on päähuomio kiinnitetty rakennusten maataloudelle tuottamaan taloudelliseen rasitukseen, rakennusaineisiin, rakennusten ikään, niiden suuruussuhteisiin ja eräisiin tilavuuteen vaikuttaviin tekijöihin. Tämä tutkimus ei siis tähdännyt varsinaisen asutokysymyksen selvittämiseen, mutta

antoi kuitenkin monenlaista valaistusta maaseudun asuntokysymykseen yleensä.

Väestöliiton toimesta suoritettiin vuonna 1945 vertaileva tilastollinen selvitys maaltapakoilmiöstä ja sen syistä Tuusniemen, Muuruveden, Nilsiä ja Vieremän kunnissa. Samassa yhteydessä saatiin selvitystä myös ns. perhelisäperheiden asunto-oloista. Tämä tutkimus, jonka tulokset on julkaistu Väestöliiton vuosikirjassa II, osoitti, että perhelisäperheiden asumistiheys oli 4.6 henkeä huonetta kohti. Kun sama luku vuoden 1937 asuntokomitean tutkimuksen mukaan Kuopion läänin maaseudulla yleensä oli 2.4, osoittaa tämä selvästi, miten vaikeissa asunto-oloissa näiden syrjäisten seutujen taloudellisesti heikossa asemassa olevat monilapsiset perheet vielä tällöin asuivat.

Maaseudun asunto-olojen parantamiskomitean asuntotiedustelu vuodelta 1950. Tähän mennessä viimeinen, vuonna 1950 asetettu, maaseudun asunto-olojen parantamiskomitea on suorittanut maalaiskuntien välityksellä oman tutkimuksensa maaseudun asunto-oloista. Tässä yhteydessä on saatu valaistusta moneen sellaiseenkin maaseudun asuntokysymyksen puoleen, jota aikaisemmin ei ole selvitetty. Näistä tutkimuksista esitetään seuraavassa yksityiskohtaisempi selvitys.

Perustava seikka asunto-oloja arvosteltaessa on asuntojen kokonaismäärä ja asumistiheys. Nämä ilmenevät taulukosta 1.

Tässä kuten muissakin tiedustelun tuloksia esittävässä taulukoissa on tilastot esitetty lääneittäin ja laskettu läänien suhteellinen osuus koko maaseudun vastaavista luvuista. Täten saadaan kuva myös eri läänien keskinäisistä olosuhteista. Vertailun vuoksi on taulukossa esitetty henkikirjoitetun väestön määrä maalaiskunnissa 1. 1. 1950.

Taulukosta havaitaan, että maalaiskunnissa oli vuonna 1950 kaikkiaan n. 586 000 asuntoa. Kun vastaava luku vuonna 1901 suoritettuna tiedustelun mukaan oli n. 392 000, on asuntojen lukumäärä maalaiskunnissa puolessa vuosisadassa lisääntynyt 194 000 asunnolla eli 49 %:lla. Maalaiskuntien väkiluku on samanaikaisesti

kasvanut 2 170 000:sta 2 732 000:een eli 25 %:lla, joten asuntojen lukumäärän lisäys on ollut suhteellisesti voimakkaampi kuin väestön. Edelleen voidaan todeta, että asuntoja on Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen sekä Kymen lääneissä väkilukuun nähden suhteellisen runsaasti, kun taas Lapin, Oulun, Kuopion ja Mikkelin lääneissä niitä on suhteellisesti vähemmän.

Taulukko 1. Asuntojen määrä ja asumistiheys.

L ä ä n i	Väkiluku 1. 1. 1950		Asuntoja kaikkiaan		Asunnossa asuu kes- kimäärin, henkilöä
	henkilöä	%	luku	%	
Uudenmaan	226 974	8.3	61 439	10.5	3.7
Turun ja Porin	442 942	16.2	101 684	17.4	4.3
Hämeen	319 192	11.7	75 267	12.8	4.2
Kymen	213 309	7.8	50 880	8.7	4.2
Mikkelin	201 236	7.4	39 270	6.7	5.1
Kuopion	402 792	14.7	74 766	12.8	5.4
Vaasan	495 489	18.1	108 746	18.6	4.5
Oulun	304 773	11.2	54 184	9.2	5.6
Lapin	125 204	4.6	19 455	3.3	6.4
Koko maaseutu	2 731 911	100.0	585 691	100.0	4.7

Taulukosta 1 havaitaan myös, että yhdessä asunnossa asui vuonna 1950 keskimäärin 4.7 henkilöä. Vastaava luku oli vuonna 1937 4.6, joten asumistiheydessä ei kuluneena 14 vuotena ole tapahtunut sanottavaa muutosta. Tähän on vaikuttanut mm. se, että luovutetulta alueelta siirtynyt väestö ei vielä kokonaisuudessaan ollut saanut omaa asuntoa, ja se, että uudisrakennustoiminta maaseudulla ei ollut saavuttanut normaalin väestönlisäyksen edellyttämää laajuutta. Vuosisadan alusta lukien on asumistiheydessä kuitenkin tapahtunut huomattavaa edistystä, sillä vuoden 1901 tutkimukset osoittavat, että yhdessä asunnossa asui silloin keskimäärin 5.5 henkilöä.

Tarkasteltaessa em. taulukkoa voidaan havaita se vanhastaan tunnettu tosiasia, että maan pohjois- ja itäosissa asumistiheys on huomattavasti suurempi kuin länsi- ja lounaisosissa. Varsin suuri asumistiheys Kuopion ja Mikkelin lääneissä todistaa, että siellä on edelleen olemassa näille lääneille ominaista loisasutusta.

Asuntovajausta laskettaessa merkittiin komitean tutkimuksessa

asunnottomiksi sellaiset alivuokralaisperheet, joilla ei ollut omaa tai vuokra-asuntoa. Jos samassa asunnossa asui useita perheitä, esim. sisarusten perheitä, ilman että varsinainen alivuokralais-suhde oli kysymyksessä, on asunnottomiksi laskettu myös ne perheet, joille oma asunto olisi välttämätön. Taulukko 2 osoittaa asuntovajauksen lääneittäin laskettuna.

Taulukko 2. Asuntovajaus.

L ä ä n i	Väkiluku 1. 1. 1950	Ilman omaa tai vuokra-asuntoa henkilöitä		
		perheitä	luku	% väki- luvusta
Uudenmaan	226 974	1 860	5 354	2.4
Turun ja Porin	442 942	5 956	17 158	3.9
Hämeen	319 192	3 424	11 144	3.5
Kymen	213 309	3 308	9 018	4.2
Mikkelin	201 236	2 574	8 586	4.3
Kuopion	402 792	5 585	20 778	5.2
Vaasan	495 489	5 042	17 832	3.6
Oulun	304 773	3 052	11 867	3.9
Lapin	125 204	1 223	5 075	4.0
Koko maaseutu	2 731 911	32 024	106 812	3.9

Taulukosta havaitaan, että maalaiskunnissa oli 32 024 perhettä eli 106 812 henkilöä ilman asuntoa. Prosentteissa laskettuna oli asuntovajaus koko maaseudulla 3.9 %. Suurin asuntovajaus, 5.2 %, todettiin Kuopion läänissä, mikä osoittaa tässä läänissä vallitsevia heikkoja asunto-olosuhteita. Pienin, 2.4 %, asuntovajaus oli Uudenmaan läänissä.

Asuntotiedustelun yhteydessä selvitettiin myös, missä määrin maaseudulla asutaan sellaisissa asunnoissa, joita ei voida pitää ihmisasunnoiksi kelpaavina, eli sellaisissa asunnoissa, joita ei talvella voida pitää kohtuullisella lämmityksellä niin lämpiminä, kuin terveydelliset seikat vaativat, tai joissa on muita puutteellisuuksia, joiden korjaaminen ei ole taloudellisesti kannattavaa. Tiedot tällaisista asunnoista ilmenevät taulukosta 3:

Taulukko 3. Asumiseen kelpaamattomat asunnot.

L ä ä n i	Asuntoja kaikkiaan	Asumiseen kelpaamatto- missa asunnoissa asuu perhettä henkilöitä		Kaikista asunnoista asumiseen kelpaa- mattomia, %
Uudenmaan	61 439	719	2 202	1.2
Turun ja Porin	101 684	1 646	3 318	1.6
Hämeen	75 267	1 396	4 911	1.8
Kymen	50 880	671	2 220	1.3
Mikkelin	39 270	1 084	4 187	2.7
Kuopion	74 766	3 719	17 727	4.9
Vaasan	108 746	3 519	14 247	3.2
Oulun	54 184	2 180	10 513	4.0
Lapin	19 455	932	4 185	4.8
Koko maaseutu	585 691	15 866	63 510	2.7

Asumiseen kelpaamattomissa asunnoissa eli siis kaikkiaan 15 866 perhettä eli 63 510 henkilöä. Kaikista asunnoista oli asumiseen kelpaamattomia 2.7 %. Vastaava luku oli vuoden 1937 tutkimuksen mukaan 3.0, joten tässä suhteessa tilanne tuntuu koko maan huomioon ottaen jonkin verran parantuneen. Olosuhteet olivat kuitenkin vielä erityisen huonot Kuopion ja Lapin lääneissä, joista edellisessä oli asumiseen kelpaamattomia 4.9 % ja jälkimmäisessä 4.8 % kaikista asunnoista. Kun sitäpaitsi näiden läänien alueella asumiseen kelpaamattomissa asunnoissa elävät perheet ovat keskimäärin suurempia kuin muualla, oli tilanne noilla seuduilla sitäkin huolestuttavampi. Sensijaan Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen sekä Kymen läänien alueella, missä asumiseen kelpaamattomia asuntoja ei ollut täyttä kahtakaan prosenttia, tilanne oli tässä suhteessa huomattavasti parempi.

Komitean tutkimuksessa hankittiin tietoja myös ahtaista asunnoista. Tällaiseksi merkittiin asunto, jossa huonetila henkeä kohti ei ylittänyt 10—12 m³ tai jossa lattiapinta-ala ei henkeä kohti ollut enemmän kuin 4 m². Taulukko 4 osoittaa ahtaitten asuntojen lukumäärän ja niiden lääneittäisen jakaantumisen.

Taulukko 4. Ahtaat asunnot.

L ä ä n i	Asuntoja kaikkiaan	Liian ahtaasti asuu perheitä	henkilöitä	Kaikista asunnoista liian ahtaita, %
Uudenmaan	61 439	1 639	6 508	2.7
Turun ja Porin	101 684	4 294	16 140	4.2
Hämeen	75 267	4 175	15 342	5.5
Kymen	50 880	1 727	6 816	3.4
Mikkelin	39 270	2 657	12 056	6.7
Kuopion	74 766	8 756	36 639	11.7
Vaasan	108 746	7 774	31 071	7.1
Oulun	54 184	5 185	23 929	9.6
Lapin	19 455	2 508	9 769	12.9
Koko maaseutu	585 691	38 715	158 270	6.6

Taulukosta havaitaan, että ahtaissa asunnoissa asui kaikkiaan 38 715 perhettä eli 158 270 henkilöä. Kaikista asunnoista oli ahtaita 6.6 %. Tässä yhteydessä mainittakoon, että v. 1937 suoritetussa asuntotiedustelussa oli ahtaiksi laskettu sellaiset asunnot, joissa asukasluku on vähintään 3 henkilöä huonetta kohti, ja tällä tavoin saatiin tulokseksi, että tutkituista asunnoista oli silloin ahtaita n. 25 %. Näyttäisi siis siltä, että tilanne olisi huomattavasti parantunut. Näin ei kuitenkaan ole asianlaita, sillä ahtaan asunnon määrittely on noissa tiedusteluissa ollut erilainen, mistä on ollut seurauksena, että vuoden 1937 tutkimuksessa esiintyy ahtaana moni sellainen asunto, jota nyt suoritettussa tiedustelussa ei ole merkitty ahtaaksi.

Taulukosta voidaan myös todeta, että ahtaita asuntoja oli eniten Lapin, Kuopion ja Oulun lääneissä, kun taas Uudenmaan ja Kymen lääneissä asunnot ovat tilavampia.

Myös huonoista asunnoista on komitean tutkimuksessa hankittu selvitystä. Huonoksi on määritelty sellainen asunto, joka lämmönpitävyydeltään on heikko ja muutenkin rappeutunut, mutta joka taloudellisesti voidaan korjata lämmönpitäväksi ja muutenkin kohtuulliset vaatimukset täyttäväksi asunnoksi. Tilasto tällaisista asunnoista sisältyy taulukkoon 5.

Taulukko 5. Huonot asunnot.

L ä ä n i	Asuntoja kaikkiaan	Huonoissa asunnoissa asuu Kaikista asunnoista		
		perheitä	henkilöitä	huonoja, %
Uudenmaan	61 439	2 425	7 882	3.9
Turun ja Porin	101 684	5 190	18 787	5.1
Hämeen	75 267	3 261	12 450	4.3
Kymen	50 880	1 440	5 406	2.8
Mikkelin	39 270	3 168	12 699	8.1
Kuopion	74 766	8 071	39 230	10.7
Vaasan	108 746	7 931	31 913	7.3
Oulun	54 184	4 217	19 170	7.8
Lapin	19 455	2 178	9 974	11.2
Koko maaseutu	585 691	37 881	157 511	6.5

Taulukosta havaitaan, että asunnoista oli n. 37 881 eli 6.5 % niin huonoja, että ne olisi lähivuosina uusittava tai täydellisesti korjattava. Suhteellisesti eniten oli huonoja asuntoja Kuopion ja Lapin lääneissä, mutta vähiten Kymen ja Uudenmaan lääneissä.

Vuoden 1950 väestölaskennan yhteydessä suoritettu asuntotiedustelu. Vuoden 1950 väestölaskennan yhteydessä toimeenpantiin myös asuntotiedustelu, joka tulee antamaan monipuolista valaistusta maaseudun asuntokysymyksestäkin. Tämän tiedustelun tulokset eivät kuitenkaan ole vielä (1953) käytettävissä, joten siihen ei tässä yhteydessä ole mahdollisuutta puuttua.

Asuntojen kuntoon vaikuttavat tekijät.

Edellä esitetyt tutkimukset osoittavat, että maaseudun asuntojen kunnossa on hyvinkin paljon toivomisen varaa. Täytyy siis olla olemassa tekijöitä, jotka ovat saaneet aikaan sen, ettei asuntooloissa ole päästy tyydyttävälle tasolle. Tärkeimpänä tällaisena tekijänä on mainittava, että juuri niillä seuduilla, missä asunnot kaikkein kipeimmin tarvitsisivat nopeata korjausta, ei asujaimistolla ole niin huomattavia pääomia, kuin mitä rakentaminen aina vaatii, eikä tähän saakka myöskään ole ollut mahdollisuuksia tarpeellisen luoton saantiin. Tilanne tässä suhteessa on kyllä huo-

mattavasti korjaantunut, mutta ratkaisevaa parannusta ei kuitenkaan ole tapahtunut.

Asukkaiden omatoimisuuden puute on ilmeisesti myös huomattavana tekijänä maaseudun asumisen verraten alhaiseen tasoon. Yhtä ilmeistä myös on, että maaseudun asunto-oloja ei voida korjata yksin valtion tukitoimenpitein, vaan asujaimisto on saatava tehokkaalla valistustoiminnalla määrätietoisesti parantamaan omia asunto-olosuhteitaan.

Rakennusten heikko teknillinen laatu sekä tarpeellisten korjausten laiminlyönti vaikuttavat myös ratkaisevasti rakennusten kuntoon. Sangen yleisesti rakentamista maaseudulla tapahtuu vielä ilman ammattimiesten tekemiä rakennuspiirustuksia, ja niissäkin tapauksissa, joissa tällaiset on, on rakennustyön suunnittelu ja tarpeellinen valvonta jäänyt riittämättömäksi. Yleisimpiä virheitä on ollut se, ettei rakennuksia ole lahoamisen estämiseksi kunnollisesti perustettu, eikä puuosia eristetty maakosteudelta. Täten lahoamisvahingot aiheuttavat vuosittain huomattavia taloudellisia menetyksiä, jotka voitaisiin paremmalla rakentamisella suurelta osalta välttää. Varsin yleistä on myös, että uunit ovat huonoja sekä seinät ja ikkunat hataria, joten polttoaineen kulutus on tarpeettoman suuri. Asianmukaisella rakentamisella voitaisiin tässäkin suhteessa saada aikaan huomattavia säästöjä. Tontin paikan valinta ja rakennusten sijainti on useasti myös niin heikosti suoritettu, että siitä saattaa koitua terveydellisiäkin vaaroja. Kun sitäpaitsi tarpeelliset rakennuskorjaukset on aikanaan laiminlyöty, on seurauksena ollut rakennusten ennenaikainen rappeutuminen. Tunnettuahan on, että vähäisinkin korjauksin esim. vesikatoissa voidaan rakennusten rappeutumista tehokkaasti estää.

On kuitenkin mainittava, että rakentamistaso on viime aikoina huomattavasti kohonnut, mihin on vaikuttanut ennen kaikkea maanhankintalain mukainen rakentaminen. Erittäin tärkeänä tekijänä on myös ollut se, että nykyisin on saatavissa kuntien asutuslautakunnilta kohtuulliseen hintaan maatalousministeriön asutussasiainosaston toimesta vastikään laadittuja täysin nykyajan vaa-

timuksia vastaavia tyyppipiirustuksia. Näiden käyttö onkin aivan viime aikoina huomattavasti lisääntynyt.

*Valtion tukitoimenpiteet maaseudun
asunto-olojen parantamiseksi.*

Valtion taloudellisen tuen turvin tapahtunut rakentamistoiminta maaseudulla on meillä alunperin kiinteästi liittynyt asutustoimintaan. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä itsenäisyytemme aikana suoritettut huomattavat maareformit ovat edellyttäneet myös vilkasta uudisrakentamista, joten valtiovalta on lainoituksilla tukenut paitsi asutusmaan hankintaa myös tilojen rakentamista. Lainoitus toimintaa on harjoitettu jo vuodesta 1918 lähtien, ja se perustui toiminnan alkuaikoina erilaisiin säädöksiin, jotka vuoden 1936 asutuslaissa on kodifioitu. Tässä laissa on myös selvästi tuotu esille se periaate, että maaseudun asunto-olojen parantaminen kuuluu tämän lain piiriin, joskin laki toisaalta rajoittaa toiminnan koskemaan vain niitä henkilöitä, jotka elättävät itsensä kokonaan ruumiillisella työllä tahi ovat taloudellisesti saman vertaisia ja jotka tahtovat saada toimeentulonsa tai asunnon ohella osan toimeentulostaan maasta.

Asutuslain mukainen rakennuslainoitus on tapahtunut kuntien välityksellä ja niiden vastuulla, ja niissä ovat lainoitusta hoitaneet lähinnä asutuslautakunnat. Lainoja voidaan myöntää kaikkialle maaseudulla, mutta koska aravalainoitus toiminta on ulotettu koskemaan niitä maaseudun asutuskeskuksia, joilla on voimassa asemakaavalakiin perustuva rakennustoimen järjestely, ei asutuskassalainoja ole näille alueille jaettu. Lainoitus toiminnan ylin johto on kuulunut maatalousministeriölle, jonka yhteydessä toimiva asutusrahasto on jakanut varat kunnille. Maatalousministeriö laatii myös eri asutustarkastajapiirien kesken varojen jakosuunnitelman, jonka vahvistaa asutusrahaston johtokunta. Maakunnallinen valvonta on ollut asutustarkastajien asia.

Kuntien asutuslautakunnat ovat vähäistä korvausta vastaan jakaneet rakentajille tyyppipiirustuksia ja muullakin tavoin avus-

taneet heitä. Asutuslautakunnan vastuulla on myöskin ollut, että myönnettyt lainavarat tulevat oikein käytetyiksi, minkä vuoksi varoja on myönnetty rakentajille vain sitä mukaa, kuin rakentaminen on edistynyt. Asutuslautakunta on näin muodoin joutunut suorittamaan myös tarpeelliset tarkastukset.

Asutuslain mukainen lainoitustoiminta on kohdistunut pääasiassa uudisrakennusten lainoitukseen, vaikka lain mukaan voidaan antaa lainaa myös rakennusten laajentamiseen, uusimiseen ja korjaamiseen. Lainaa voidaan myöntää rakentajalle 75 % rakentamiskustannuksista, mutta varojen niukkuuden vuoksi on jouduttu asettamaan sille enimmäismäärä, joka nykyisin (1953) on 400 000 mk asuntotilaa ja 750 000 mk viljelystilaa kohti. Asutuskassalainat maksetaan takaisin 5 %:n vuotuismaksuin, mistä 3 % luetaan koroksi ja loput velan lyhennykseksi.

Rakentamistoimintaan käytettyjen asutuskassavarojen määrä näkyy taulukosta 6.

Asutusrahaston käyttösuunnitelman mukaan on vuodelle 1953 varattu asutuskassalainoitukseen 2 950 miljoonaa mk, josta työttömyyden torjuntaan osoitettuja 750 milj. Em. määrästä tulee 65 % käytettäväksi asunnonrakennustoimintaan.

Taulukosta 6 nähdään, että toiminta on alkuaikoina ollut vähäistä, mutta se on 10-vuotiskautena 1930—39 huomattavasti vilkastunut supistuen taas sotien aikana varsin pieneksi. Sotien jälkeen lainoitustoiminta on taas selvästi elpynyt, ja aivan viime vuosina asutuskassalainojen kysyntä on ollut niin vilkasta, että se on ylittänyt käytettävissä olevien varojen määrän. Viimeksi kuluneina vuosina ovat tarkoitukseen saadut varat ratkaisevasti nousseet, ja ne tullevat ensimmäisen kerran tyydyttämään lainojen kysynnän.

Valtion tuella tapahtuvassa rakennustoiminnassa on maaseudun asunto-olojen parantamistoiminta (MAP-toiminta) saanut yhä suuremman merkityksen. Tämä toiminta alkoi vuonna 1938, ja se perustuu samana vuonna avustuksien ja lainojen myöntämisestä maaseudun asunto-olojen parantamiseksi annettuun valtioneuvoston päätökseen. Tämä päätös on korvattu

maaseudun rakennusavustuksista, -lainoista ja -palkkioista vuonna 1944 annetulla valtioneuvoston päätöksellä, mutta sitä on useaan kertaan täydennetty, viimeksi helmikuun 2 päivänä 1952.

Taulukko 6. Asutuskassoista myönnetyt rakennus- ja omakotilainat vv. 1918—1952.

Vuosina	Rakennus- ja omakotilainoja	
	luku	mk
1918 — 1929	23 253	154 344 490
1930 — 1939	21 842	165 966 033
1940 — 1944	2 139	37 061 900
1945	1 439	49 900 600
1946	1 334	124 145 000
1947	1 293	150 458 000
1948	1 434	203 128 000
1949	2 883	459 448 000
1950	2 710	423 750 500
1951	4 858	932 565 000
1952	6 345	1 474 841 159
Yhteensä	69 530	4 175 608 682

Kun MAP-toiminnalla pyritään määrätietoisesti kohottamaan maaseudun alhaista asumistasoa, on lainojen ja avustusten ohella eräänä toiminnan muotona myös palkkioiden jakaminen. Palkkiota voidaan myöntää asumisen viihtyisyyttä lisäävien, työtä säästävien ja rakennusten ikää pidentävien rakenteiden ja laitteiden aikaansaamiseen.

Juuri mainittujen valtioneuvoston päätösten mukaan voidaan valtion taloudellista tukea antaa maataloustyöväestöön kuuluville sekä vähävaraisille käsityöläisille ja pienviljelijöille ynnä muille taloudellisesti samanvertaisille. Taloudellinen tuki myönnetään rakennuskorjauksiin ja -laajennuksiin sekä vanhojen rakennusten korvaamiseen uusilla. Avustuksia annetaan myös laajassa mitassa varsinaisen uudisrakentamisen tukemiseksi.

Varojen jakamisen suorittaa sama organisaatio kuin asutuslain mukaisten lainojenkin myöntämisen, joten varsinainen kenttätyö MAP-toiminnassakin on kuntien asutuslautakuntien asia. Varat ko. toimintaa varten saadaan suoraan valtiolta.

MAP-lainaa voidaan myöntää 75 % rakentamiskustannuksista, mutta, jos kysymyksessä on korjaus, ei kuitenkaan enempää kuin

100 000 mk. Avustusta voidaan antaa yleensä 50 % rakentamiskustannuksista, mutta erikoistapauksissa aina 75 %:iin saakka, ja palkkiota enintään 50 %. Avustusten enimmäismäärä on yleensä 30 000 mk, mikä erityisistä syistä voidaan korottaa 50 000 mk:aan, ja palkkion enimmäismäärä 15 000 mk rakentajaa kohti. Myöskin MAP-lainoja on varojen niukkuuden vuoksi jouduttu rajoittamaan, ja niiden enimmäismäärä on 350 000 mk, erityisistä syistä 500 000 mk rakentajaa kohti.

Kuvan saamiseksi MAP-toiminnan kehityksestä esitetään taulukossa 7 tähän tarkoitukseen käytettyjen varojen määrä sekä niiden avulla rakennettujen rakennusten lukumäärä.

Taulukko 7. Maaseudun asunto-olojen parantamiseen myönnetyt avustukset, lainat ja palkkiot sekä näiden avulla rakennettujen rakennusten lukumäärät vv. 1938—1952.

Vuosina	Rakennusten lukumäärä	Avustusta, mk	Lainaa, mk	Palkkiota, mk
1938	2 659	8 866 800	9 498 375	—
1939—44	412	1 521 600	2 638 200	2 000
1945	1 132	8 235 500	15 164 200	489 100
1946	672	4 321 300	14 099 000	124 350
1947	848	7 794 000	30 587 000	383 350
1948	2 748	38 945 500	56 872 000	2 296 420
1949	5 808	67 922 300	163 065 000	8 889 000
1950	11 660	141 780 500	311 374 000	27 661 800
1951	15 056	197 391 500	442 330 000	56 428 000
1952	23 330	373 088 000	982 191 000	155 968 869
Yhteensä	64 325	849 867 000	2 027 818 775	252 242 889

Vuoden 1953 ensimmäisellä puoliskolla on tätä toimintaa varten myönnetty 1 479 miljoonaa mk, josta lainoitukseen 1 124 ja avustuksia ja palkkioita varten 355 miljoonaa markkaa.

Taulukko 7 osoittaa, että MAP-toiminta saavutti heti alkuunsa huomattavan laajuuden, mutta oli sitten sotien aikana verraten merkityksetöntä. Tarkoitukseen on kuitenkin viime vuosina saatu runsaammin varoja, joten toiminnassa on havaittavissa hyvinkin jyrkkää nousua, mikä osaltaan on johtunut myös siitä, että rakennustoiminnan edellytykset maaseudulla ovat viime vuosina pa-

rantuneen työvoima- ja rakennusainetilanteen johdosta ratkaisevasti helpottuneet.

Taulukossa 7 oleviin lainoitettuja rakennuksia esittäviin lukuihin sisältyvät sekä asuntorakennukset että karja- ja ulkorakennukset. Yksistään asuntorakennuksia on MAP-varojen turvin korjattu, laajennettu tai uusittu 51 000 ja asutuskassalainoituksen muodossa 60 000, joten valtion tukitoiminnan piiriin on tullut 111 000 rakennusta eli n. 18 % maaseudun kaikista asuntorakennuksista.

Edellä esitetyn normaaliin ja edelleenkin voimassa olevaan asutuslainsäädäntöön perustuvan valtion tuella tapahtuvan rakennustoiminnan ohella on viime vuosina maassamme suoritettu sängin laajakantoista maanhankintalain mukaista rakentamista, joka on muodostanut suuren osan maaseudun rakentamistoiminnasta. Maanhankintalain mukainen rakentamistoiminta on ollut pääosaltaan sodassa menetettyjen ja hävitettyjen rakennusten korvaamista uusilla rakennuksilla, mutta myös paikallisten maansaajien tilojen ja asuntotonttien rakentamisella on ollut varsin huomattava merkitys maaseudun asunto- ja muussakin rakentamistoiminnassa. Tämä poikkeuksellisen lainsäädännön nojalla tapahtunut rakentamistoiminta on kulkenut myös omia teitään, eivätkä kuntien asutuskassat ole siihen osallistuneet. Lainojen myöntäminen on tapahtunut osuuskassojen, säästöpankkien, Oy. Maakiinteistöpankin ja Suomen Hypoteekkiyhdistyksen toimesta maatalousministeriön johdon ja valvonnan alaisena. Maanhankintalain mukaista rakentamistyötä johtaa erityisesti tätä tarkoitusta varten perustettu maanviljelys- ja talousseurojen asutus-toimikuntaorganisaatio, jolla on kentällä toimivat rakennusmes-tarit.

Maanhankintalain mukaisen rakentamisen lainoituksesta esitetään tilasto taulukossa 8.

Tämä taulukko käsittää muutkin kuin asuntorakennukset. Yksinomaan asuntorakentamisen lainoitus on n. 60 % koko rakennuslainoituksesta. Asuntorakennuksia oli vuoden 1952 loppuun mennessä valmistunut maanhankintatiloilla 50 848, ja korjaus-, lisä-

Taulukko 8. Maanhankintalain mukaisen rakentamisen
lainoitus vv. 1945—1952.

Vuosina	Siirtoväki		Muut maansaajat		Yhteensä	
	laino- ja, kpl	mk	laino- ja, kpl	mk	laino- ja, kpl	mk
1945-46	3 691	789 007 000	7 379	1 592 246 000	11 070	2 381 253 000
1947	10 381	2 577 005 000	1 783	374 039 000	12 164	2 951 044 000
1948	15 248	4 391 361 000	3 765	953 811 000	19 013	5 345 172 000
1949	11 565	3 735 990 000	6 464	2 036 800 000	18 029	5 772 790 000
1950	10 458	2 696 297 000	7 663	1 910 064 000	18 121	4 606 361 000
1951	5 184	1 066 698 000	11 288	2 610 519 000	16 472	3 677 217 000
1952	2 999	632 809 000	8 480	2 035 205 000	11 479	2 668 014 000
Yhteensä	59 526	15 889 167 000	46 822	11 512 684 000	106 348	27 401 851 000

rakennus- ja laajennustöitä oli suoritettu n. 2 300 asuntorakennuksella. Rakenteilla oli samana ajankohtana 7 383 asuntorakennusta.

Valtioneuvoston vahvistaman asutusrahaston käyttösuunnitelman mukaan maanhankintalain mukaiseen lainoitukseen on vuoden 1953 ensimmäisellä puoliskolla käytetty 2 159 miljoonaa mk, josta asuntorakennustoimintaan 1 300 milj. mk.

Viime vuosina tapahtuneesta poikkeuksellisesta rakennustoiminnasta muodostaa oman osansa myös saksalaisten hävittämän pohjois-Suomen maaseudun jälleenrakentaminen, joka on tapahtunut pääpiirteissään samalla tavalla kuin maanhankintalain mukainen rakentaminenkin. Tulokset tästä rakennustoiminnasta käyvät ilmi taulukosta 9.

Taulukkoon merkittyjen pitkäaikaisten lainojen lisäksi on myönnetty lyhytaikaisia lainoja yhteensä 277 195 600 markkaa. Taulukko osoittaa, että hävitetyssä pohjois-Suomessa on jälleenrakentaminen ollut hyvin voimakasta. Tämä toiminta on merkinnyt monelle Lapin paikkakunnalle sitä, että talot on nyt melkein sataprosenttisesti rakennettu uudelleen, ja Lapin »kasvot» ovat täydellisesti uusiutuneet.

Taulukko 9. Pohjois-Suomen hävitetyn alueen maaseudun jälleenrakentamistoiminta vv. 1945—1952.

Vuonna	Uusia asuinrakennuksia	Korjaus-, lisärakennus- ja laajennustöitä, kpl	Lainoja, mk
1945	870	1 217	653 877 500
1946	1 856	510	465 878 594
1947	1 293	87	438 553 706
1948	1 008	64	354 738 000
1949	462	24	135 725 000
1950	129	4	65 122 000
1951	49	—	5 630 000
1952	31	—	1 275 000
Yhteensä	5 698	1 906	2 120 799 800

Maalaiskuntien sellaisissa asutuskeskuksissa, joissa on voimassa rakennussuunnitelma, rakennussuunnitelman takaiset määräykset tai rakennuskielto, asuntorakennustuotannon tukemista tapahtuu myös Arava-lainsäädännön puitteissa. Niinpä Arava-toiminnan piiriin kuuluvat sellaiset laajatkin alueet, joilla on seutukuntasuunnitelma ja joihin monesti sisältyy laajoja maatalousalueita. Arava-lainoja ei kuitenkaan näille alueille ole saottavasti riittänyt, ja kun näiden alueiden rakennustoiminnan lainoitusta ei ole hoidettu myöskään asutuskassalainoilla, on rakennustoiminta näillä alueilla jäänyt monesti ilman minkäänlaista valtion tukea.

Arava-toiminnassakin suorittavat varsinaisen kenttätöiden kunnat. Maalaiskuntien asutuskeskusten asunnontuotantoon on käytetty Arava-varoja vuonna 1949 154 miljoonaa mk, 1950 303 miljoonaa mk, 1951 438 miljoonaa mk sekä 1952 476 miljoonaa markkaa. Vuonna 1953 arvioidaan Arava-varoja käytettävän maalaiskuntien asutuskeskusten rakentamiseen n. 720 miljoonaa markkaa.

Loppuhuomautukset.

Maaseudun asunto-oloja koskevat tutkimukset osoittavat, että siellä on huomattava asuntovajaus ja että siellä asutaan ahtaasti ja heikoissa asunnoissa. Kuluneen vuosisadan aikana on asumistaso maaseudulla kuitenkin voimakkaasti noussut, ja edistys tässä

suhteessa on viime sotien aiheuttaman jälleenrakentamisen johdosta saanut voimakkaan sysäyksen. Valtion tukitoimenpiteet maaseudun asunto-olojen parantamiseksi pantiin alulle itsenäisyytemme alkuvuosina. Yhteiskunnan taloudellinen tuki halpakorkeisten ja pitkäaikaisten lainojen sekä avustusten ja palkkioiden muodossa on vuosi vuodelta kasvanut ja saanut yhä kiteytyneempiä muotoja. Kansakunnan hyvinvoinnin kannalta onkin mitä tärkeintä, että jokaiselle perheelle saadaan kunnollinen asunto. Sen vuoksi asunto-olojen parantamistoimintaa on määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti pyrittävä edelleen tehostamaan.